

דפים ז – ח

1. א. האם עולות ושלמים באים מן המעשר או רק מן החולין?

ב. האם עולות קריבות ביום טוב?

ג. מהו דין 'טפילה' בהבאת קרבן חגיגה?

ד. מאלו מינים יוצאים ידי חובת שמחה?

א. כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין (מסת... – לשון חולין), הלכך עולות ראייה ושלמי חגיגה שהן חובה, אינן באות מבהמה או ממעות שכבר הוקדשו.

אף על פי שקרבן חגיגה אינו בא אלא מן החולין, יכול לטפול עמו ממעשר וכד' וכפי שיבואר להלן. שלמי שמחה באים מכל דבר, מנדרים ונדבות וממעשר בהמה. וכן הכהנים יוצאים ידי חובת שמחה בחטאות ובאשמות – שריבה הכתוב כל מיני שמחות לשמחה (ושמחת בחגך).

חגיגת ארבעה עשר הבאה עם הפסח; לדעת תנא דידן יכולה לבוא מן המעשר לפי שאינה חובה מהתורה. [יש דעה הסוברת שהיא חובה ואינה באה אלא מן החולין. ע' בפסחים סט-ע].

א. אפילו אמר מתחילה 'הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה' וכד' – לא יצא (עפ"י ביצה יט-כ).

ולדברי התוס' שם אם אמר להפך, 'על מנת שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה' – יוצא. ויש שנראה מדברייהם שחולקים על כך (ע"ש בשיטמ"ק, ובחו"ב שם בדעת הרמב"ם).

ב. יש מי שנסתפק שדין זה אינו אלא למצוה, אבל בדיעבד שהביא דבר שבחובה שלא מן החולין – הקרבן כשור (עפ"י קובץ שעורים ביצה יט בהסבר דברי התוס').

ג. מפשט דברי הרמב"ם (חגיגה ב, ט) נראה שיוצא אדם ידי חובת חגיגה במעשר בהמה [אבל לכתחילה לא יביא ביום טוב, גזירה שמא יעשר וכדלקמן] והראב"ד השיגו (וכן מבואר כהראב"ד בשיטת חכמי איבר"א ביצה יט. וע' לחם משנה שם).

ד. כתבו התוס' שאין יוצאים ידי חובת שלמי שמחה בנדרים שהקריבם לשם מצוותם ולא הקריבם לשם שמחה. [ועוד אמר ר"י שכל שלא מביאו בעיקר בשביל שלמי שמחה, אסור להקדישו ביום טוב]. ומדברי הרמב"ם נראה שאפילו הקריבם לשם דבר אחר, יוצא בהם משום שמחה (עפ"י דובב מישרים ח"ב סוסי' לד. וע' גם בטורי אבן שהשיג על דברי התוס'. וע"ע מנחת חינוך תפח, ג ושפת אמת).

ה. נחלקו אמוראים (בפסחים עא) האם שלמים ששחטם מערב יום טוב יוצא בהם ידי חובת שמחה ביום טוב, אבל ידי חובת חגיגה אינו יוצא. ויש סוברים שאם הקדיש לשם חגיגה אפילו שחט קודם יום טוב – יוצא (עפ"י ראב"ד חגיגה ב, י. וכ"כ כמה אחרונים בדעת הרמב"ם. והחזו"א כתב שטעות סופר נפלה בראב"ד). ויש מי שכתב שרק אם מקטיר האימורים ביום טוב יוצא ידי חובת חגיגה (עפ"י טורי אבן מגילה ה. ובאבנ"ז או"ח תכב חולק). ע"ע בפסחים עא.

ו. יש מהאחרונים שחידשו [בדעת הרמב"ם] לומר שבמצות שמחה, מלבד דין אכילת הבשר יש גם מצות הקרבה [פעם אחת ברגל] (ע' בהגהות אמרי ברוך על הטורי-אבן; אבי עזרי חגיגה ב, י. וכן צידד בשפת אמת ר"ה ה. ד"ה והנה). ובחזון איש (במכתב שבסוף אבי עזרי) דחה סברה זו בהחלט.

ב. עולות נדבה אינן קרבות ביום טוב (לכס ולא לגבוה).

לבית שמאי, לוקים על הקרבתם משום עשיית מלאכה ביום טוב. ולבית הלל; לדעת התוס' (כאן ובביצה) אין לוקים אבל אסור מהתורה. ויש אומרים שאף לוקים (עתוס' ביצה יב בשם רשב"א; תמים דעים קכ, ועוד). ויש

שאלות ותשובות לסיכום מסכת חגיגה

אומרים שאין איסור אלא מדרבנן (ע' במאירי ביצה יט. וע' בתמים דעים שם בשם רבנו אשר דלמ"ד נו"נ קרבים ביו"ט אין איסור בעולות נדבה אלא מדרבנן).

ויש סוברים שלדעת כמה תנאים או סוגיות, עולות נדבה קרבות ביום טוב. כן יש מדייקים מרש"י כאן. וכ"מ ברש"י ותוס' ביצה כ: ע' אמרי ברוך על הטורי-אבן; חו"א קכט; שבט הלוי ח"ו סד).

עולות תמיד והמוספים – הכל מודים שקרבות מפני שקבוע להן זמן.

עולות ראיה; לבית שמאי אינן קרבות (הוא לבדו יעשה לכם – ולא לגבוה; וחגתם אתו חג לה' – חגיגה בלבד ולא עולת ראיה. עפ"י ביצה יט). ולבית הלל קרבות (חג לה' – כל דלה'. וגם משום 'מתוך', והלא צורך קצת יש בדבר (עפ"י תוס' ביצה יט. ויש סוברים שאין אומרים 'מתוך' בשחיטה אלא בהוצאה ובהבערה).

ג. דרשו חכמים מן הכתוב שאף על פי שחגיגה אינה באה אלא מן החולין כשאר חובות, מי שיש לו אוכלים מרובים ונכסים מועטים, יכול לטפול (= לחבר) אליה משל מעשר (כאשר יברכך ה' אלקיך – מכל אשר יברכך. ובירושלמי יש דרשות אחרות). וזו היא דעת בית הלל, ואילו לבית שמאי אינה באה אלא מן החולין. נחלקו הדעות כיצד טופלים; –

חזקיה אמר: טופלים בהמה לבהמה; שאם יש לו אוכלים הרבה ואין די להם בבהמה אחת, יביא אחת מן החולין (ויביאנה ראשונה על השלחן), והשאר מן המעשר, הגם ששם חגיגה על כולן (רש"י), ואין טופלים מעות למעות – כלומר, אינו יכול ליקח בהמה אחת משל חולין ומשל מעשר. ורבי יוחנן אמר להפך (וכן סובר רב חסדא), טופלים מעות למעות ואין טופלים בהמה לבהמה. תניא כוותיה דחזקיה ותניא כוותיה דרבי יוחנן. ולדברי רב ששת אפשר לטפול בין בבהמה בין במעות.

א. פסק הרמב"ם כרבי יוחנן (כן מבואר בכסף משנה ועוד). ויש שכתבו שהלכה כרב ששת להקל בשני אופני הטפילה (כן פירשו בלקוטי הלכות ובחזון-איש את דברי הרמב"ם. וכן פסק אור-זרוע).

ב. נראה שמהתורה אין שיעור לדמי החולין המעורבים, ומדרבנן אין לפחות ממעה כסף של חולין (עפ"י חזון איש קכט לדף ח סק"ז).

ג. מבואר מדרברי החזון-איש (קכט לדף ז סק"ג) שלא הותרה טפילה אלא לעני אבל לא לעשיר, אף לא במקום הצורך.

ד. משמע ברש"י (בד"ה וכשהיא באה) שבעולת ראיה לא נאמר בה התר טפילה, שלא הותר אלא לצורך אוכלים מרובים (וע"ע חזון איש קכט לדף ח סק"ה. וצ"ע).

ה. יש לשמוע מסוגית הגמרא שלדעת האומר חגיגת י"ד חובה, יש בה דין טפילה כמו חגיגת ט"ו (ע' טורי אבן ושפת אמת).

ביום טוב עצמו לא יקריב משל מעשר-בהמה כלל – גזרה שמא יבוא לעשר ביום טוב.

נראה שדין זה שייך הן בחגיגה הן בשלמי שמחה. וכן נראה בשפת אמת שנקט בסברא פשוטה, ע"ש.

ד. יוצא אדם ידי חובת שמחה בכל מיני בשר של קרבן וכנ"ל, אבל לא בעופות ולא במנחות (ושמחת בחגך – מי שחגיגה באה מהם; ושמחת – יצאו אלו שאין בהם שמחה. רב אשי).

בזמן הזה אין שמחה אלא ביין. לדעת התוס' (במועד קטן יד:): אין בזמן הזה מצות שמחה מהתורה. ואילו הרמב"ם ושאר כל פוסקים חולקים על כך (ע' שאגת אריה סה ועוד). ויש פוסקים שבזמן הזה מצוה באכילת בשר חולין (ערמב"ם יום טוב ו; ר"ן וריטב"א רפ"ד דסוכה; בית יוסף תקכט. וע"ע: שבט הלוי ח"ג יח, ב; עלה יונה עמ' קפב; מוריה שנה יז גליון יא-יב מהגר"מ הלברשטאם וצ"ל). ע"ע פרטים נוספים בפסחים קט עא ובעירובין מ.

דף ח

ז. הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב – מהו שיקריב השאר ליום אחר?

עיקר מצות חגיגה ביום טוב הראשון (וחגתם אתו). ומביא אדם כמה בהמות לחגיגתו, איש כמתנת ידו כברכת ה' אשר נתן לו, וכמנין האוכלים שיש לו.

הפריש עשר בהמות והקריב ביום-טוב-ראשון חמש; אמר עולא אמר ריש לקיש: חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. רבי יוחנן אמר: כיון שפסק שוב אינו מקריב. ואמר רבי אבא: אין מחלוקת ביניהם, אלא אם הפרישם בסתם אינו חוזר ומקריב, וכגון שהיתה לו שהות להקריב כולן ביום הראשון וגם יש לו די אוכלים, ומכך שלא הקריב מוכח שבדעתו לחוג יום נוסף והתורה אמרה יום אחד ונמצא מוסיף על מצות התורה, אבל אם פירש בהפרשתו שמפריש את כולן ליום אחד – חוזר ומקריבן למחר שאינו אלא תשלומי ראשון. וכן סייעו מהברייתות ומדברי רבי יוחנן עצמו.

כן פירש רש"י. ורבנו חננאל פירש הנידון על הקרבת הנשאר ביום טוב אחרון של חג, האם דוחים יום טוב כיון שהופרשו לשם חגיגה, או שמא בכלל נדרים ונדבות הם שאינם קרבים ביום טוב. ואם פירש מלכתחילה להקריב ביום טוב אחרון – מקריב. ואם סתם ושיירן, נעשו כנדרים ונדבות שלא מחמת יום טוב ואינו מקריבן ביו"ט אחרון, אבל בשאר הימים יכול להקריב.

ונראה שאף לרבנו חננאל, אם כיוון בפירוש שמקריב לשם חגיגה יום שני יש בזה משום בל תוסיף, אלא שלדעתו בסתמא הוא כמרבח חובתו הראשונה או שמקריב נדבה (הזון איש קכט).

דף ט

ח. א. מי שלא חג יום טוב הראשון – האם יש לו תשלומין ואימת?

ב. מי שאינו ראוי להקריב בראשון – האם יקריב חגיגתו ביום אחר?

ג. איזהו מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות?

ד. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלה אם לילה מחוסר זמן אם לאו?

א. מי שלא חג יום טוב הראשון – חוגג כל הרגל, ואף ביום טוב האחרון של חג (וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה... בחדש השביעי תחגו אתו; ועוד, נאמר עצרת בשביעי של פסח ונאמר עצרת בשמיני של חג, מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין). עבר הרגל ולא חג – אינו חייב באחריותו. על זה נאמר מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות.

א. דין תשלומין אמור הן לענין שלמי חגיגה הן לענין עולת ראייה – כן מבואר בסוגיא בביצה כ: (ובח תודה).

ב. יש אומרים שאם לא הקריב עד שעברו שבעת ימי החג, אעפ"י שמביא ביום טוב האחרון – עובר בבל-תאחר, וכל שכן בשבועות, כל שלא הקריב בעיקר הרגל עובר אע"פ שיש לו תשלומין כל שבעה (עפ"י רמב"ן סוף סוכה). ויש סוברים שתשלומין מועילים גם לענין בל תאחר (ע' טורי אבן ר"ה 1).